HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

יתד באילן ותלה בה כלכלה למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב למטה מי׳ טפחים עירובו עירוב טעמא דנעץ יתד באילן הא לא נעץ אפילו למטה מי׳ טפחים אין עירובו עירוב והא האי תנא דקאסר בצדדין וקשרי בצדי צדדין אמר רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן דבהדי דשקיל ליה לעירוב קמניד ליה לאילן וקמשמש באילן גופיה א והלכתא (א) צדדין אסורין צדי צדדין מותרין אמר רב אשי השתא דאמרת צדדין אסורין האי דרגא דמדלא לא לינחיה איניש אדיקלא דהוו להו צדדין אלא לינחיה אגוואזי לבר מדיקלא וכי סליק לא לינח כרעיה אגוואזי אלא ליתנח אקנין:

מתני׳ מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את (א) הזירין אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה ובין גסה רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה:

גמ׳ אמר רב הונא הן הן פקיעין הן הן כיפין פקיעין תרי כיפין תלתא (ב) זירין דארזי וה״ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין והוא הדין לכיפין אבל לא את הזירין לא לפספס ולא להתיר אמר רב חסדא מאי טעמא דרב הונא קא סבר למטרח באוכלא טרחינן לשויי אוכלא לא משוינן רב יהודה אמר הן הן פקיעין הן הן זירין פקיעין תרי זירין תלתא כיפין דארזי וה״ק ב מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל פספוסי לא וכיפין פספוסי נמי מפספסינן אבל לא הזירין לפספס [א] אלא להתיר אמר רבא מאי טעמא דרב יהודה קסבר ג שווי אוכלא משוינן מטרח באוכלא לא טרחינן תנן ד אין מרסקין את השחת ואת החרובין לפני בהמה בין דקה ובין גסה מאי לאו חרובין דומיא דשחת מה שחת דרכיכי אף חרובין דרכיכי אלמא לא טרחינן באוכלא ותיובתיה דרב הונא אמר לך רב הונא לא שחת דומיא דחרובין מה חרובין דאקושי אף שחת דאקושי היכי משכחת לה בעילי זוטרי ת״ש רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה לדקה אין לגסה לא אי אמרת בשלמא ת״ק סבר מיטרח באוכלא לא טרחינן שווי משוינן היינו דקא אמר ר׳ יהודה (ג) החרובין לדקה נמי שווי אוכלא הוא אלא אי אמרת ת״ק סבר שווי אוכלא לא משוינן מיטרח באוכלא מטרחינן רבי יהודה (ד) דמתיר בחרובין לדקה כל שכן לגסה מי סברת דקה דקה ממש מאי דקה גסה (ה) ומאי קרי לה דקה דדייקא באוכלא הא מדקתני רישא בין דקה ובין גסה מכלל דרבי יהודה דקה דקה ממש קאמר קשיא תא שמע ו מחתכין

את

יתד. נגר: **ותלה בה כלכלה.** ונתן בה עירובו והוא נתכוון לשבות למטה תחת האילן: **למטה מי׳ טפחים.** אם הכלכלה בתוך י׳ לארץ עירובו עירוב דהוא ועירובו ברה״ר אבל למעלה מי׳ ושתם כלכלה רחבה ארבעה הויא לה כלכלה רשות היחיד והוא נתכוון לשבות ברשות הרבים ואינו יכול ליטלו שם ולאכלו וכיון דאינה סעודה הראויה לו אינו קונה שביתה על ידה: **טעמא דנעץ יתד.** דכי שקיל לעירובו משתמש בצדי צדדין אבל לא נעץ יתד אלא קשרה בצדי אילן לא: **הכא בכלכלה דחוקה.** שפיה צר וקצרה היא ומכניס ידו לתוכה בדוחק הלכך אי ממש הוה קטר לה בצדי אילן כי שקיל ליה לעירוביה מניד ליה לאילן הלכך כי איכא יתד הוא דשרי ואי לא לא: **האי דרגא דמדלא.** סולם שעולין בו לסוכת נוצרים שעושין ע״ג קונדיסין גבוהין והיא סמוכה לאילן: **לא לינחיה.** ראש הסולם אדיקלא לא יסמוך ראש הסולם לגד דקל דכי סליק משתמש בצדדין: **אלא לינחיה אגוואזי לבר מדיקלא.** יתקע יתד בצדי האילן ויסמוך הסולם עליו דהוה ליה יתד צדדים וסולם צדי צדדין: **וכי סליק לא לינח כרעיה על היתד אלא אקניא.** על שליבות הסולם או קנים היוצאים מהקונדיסין: **מתני׳ פקיעי עמיר.** קשין של שבלים ג (שאותם) שאוגדים מתירין אותם שיהו נוחין לבהמה לאוכלה: **מפספסין.** שכן דרך שמפזרים לבהמה העשבים ויפין לה לאוכלן שכשהן דחוקין מתחממין ואינה מריחה ריחה כל כך וקצה בהן: **את הכיפין.** מפרש בגמרא וכן זירין: **אין מרסקין.** אין מחתכין: **שחת.** עשב של תבואה והוא אספסתא ומשום דטירחא דלא צריך הוא: **רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה.** שפיה דקות וקשין לה: **גמ׳ הן הן פקיעין הן הן כיפין.** כולן קשין של שבלין הן מיהו פקיעין תרי שאינן קשורין אלא בשני ראשים: **כיפין תלת.** קשורין ג׳ ד [אגודים]: **זירין דארזא.** ענפים לחין של ארז שמזרדין אותם ובעודם לחין ראויין לבהמה ורוב בני אדם מניחין אותם לעצים: **וה״ק מתירין פקיעי עמיר ומפספסין.** דכיון דמעיקרא אוכלא נינהו מותר לטרוח בהן להכשירם למתקן לה. ואת הכיפין אף הן מתירין ומפספסין ואע״ג דנפיש טרחייהו. אבל לא הזירין לא לפספס ולא להתיר דכיון דמעיקרא סתמייהו לאו אוכלא והשתא הוא דמשוי להו אוכלא ה״ל אולודי אוכלא בשבת: **מיטרח באוכלא.** בדבר שתחילתו אוכל קודם תיקון זה טרחינן ומכשרינן לייפותן לה: **הן הן פקיעין הן הן זירין.** שניהן בקשים של שבלים ומה שהתיר בזה התיר בזה ודקתני אבל לא הזירין אפספוס קאי: **וה״ק מתירין פקיעי עמיר.** דכל זמן שהוא קשור לאו אוכלא הוא ומתירו לשווי אוכלא ומשום צער בהמה שרי אבל פספוס לא דסגי ליה בהתרה ואיתעביד אוכלא ופספוסיה לתענוג בעלמא הוא ומטרח באוכל בדבר שהוא כבר אוכל בלא תיקון זה לא טרחינן. ומפספסין את הכיפין דארזא דבלאו פספוס לא הוי אוכלא. אבל לא את הזירין לפספס אלא להתיר שלשה אוגדיהן בפקיעין דהתרת אוגדיהן שווי אוכלא הוא: **אין מרסקין.** סיפא דמתניתין היא וחד טעמא: **דרכיכי.** כגון חרובין לחין דראויין למאכל בהמה בלא ריסוק וריסוק דידהו לתענוג בעלמא: **דאקושי.** קשין כגון שיבשו: **בעילי זוטרי.** עיירים קטנים שאף השחת קשה להם וצריכה ריסוק לשווי אוכלא: **לדקה אין.** דהוה ליה שווי אוכלא: **לגסה לא.** דהוה ליה מטרח באוכלא: **אי אמרת בשלמא.** שמע רבי יהודה לת״ק דאמר מיטרח באוכלין אסור ואין מרסקין ברכיכי קאמר אבל שווי אוכלא שרי היינו דקאמר ליה רבי יהודה חרובין לדקה לית לן למיסר דשווי אוכלא הוא ואע״ג דרכיכי אלא אי אמרת קסבר ת״ק מיטרח באוכלא שרי שווי אוכלא אסור ואין מרסקין דקאמר בדאקושי קאמר דשווי אוכלא הוי: **רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה.** בתמיה הא כל שכן דלגסה למיטרח באוכלא הוא ושרי הכי ה״ל למיתני ור׳ יהודה מתיר בחרובין לגסה דהוה ליה מיטרח באוכלא. והא ליכא למימר דר׳ יהודה מפיך דשווי אוכלא שרי מיטרח באוכלא אסיר דהא ת״ק בדאקושי קאמר וגבי גסה נמי שווי אוכלא הוא וה״ל למיתני ורבי יהודה מתיר סתמא בין דקה בין גסה ועוד הוה ליה למישרי נמי זירין להתיר ולפספס דשווי אוכלא נמי הוא: **דדייקא.** כוססת יפה ומדקת אוכלין בפיה: **והא מדקתני רישא בין דקה בין גסה שמע מינה דקה ממש.** ורבי יהודה את״ק קאי:

את

למטה מי׳ טפחים עירובו עירוב. קשה אמאי עירובו עירוב והא כרמלית הוא כיון שרחבה ארבעה ואסור לטלטל לרה״ר וי״ל אין כרמלית בכלים כדפירש בקונטרס בפ״ק דמכילתין (דף ח.) גבי היתה קופתו מונחת כו׳ אי נמי כרבי דאמר (ה) כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות: **אמר** רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן. מדמשני רב פפא הכי משמע דסבירא ליה צדדין מותרין ורב אשי משמע בסמוך דסבר דאסורין מדאמר רב אשי בסמוך השתא דאמרת צדדין אסורין וקשה לי הא איפכא שמעינן להו במסכת חגיגה בפ״ב (דף יז. ושם) דאמר רב פפא שמע מינה צדדין אסורין דאי סלקא דעתך צדדין מותרים נסמוך ארישא דצדדין נינהו רב אשי אמר אפילו תימא צדדין מותרין כל דלהדי גבה כגבה דמי (ו): **והלכתא** צדדין אסורין צדי צדדין מותרין. ותימה לרבי אמאי לא חשיב הני בהדי יע״ל קג״ס דהלכה כאביי (בבבא מציעא דף כב:) דאמר רבא מאן דאסר בצדדין אסר נמי בצדי צדדין ואביי אמר בצדדין כולי עלמא לא פליגי [דאסור] ובצדי צדדין פליגי: **רב** יהודה אמר הן הן פקיעין כו׳ וה״ק מתירים פקיעי עמיר כו׳. פירש בקונטרס דהתרת פקיעים הויא שווי אוכלא וצריך לפרש (ו) נמי בהא דרב יהודה חשיב התרת פקיעין שווי אוכלא ורב הונא לא חשיב לה שווי אוכלא מדשרי לה א ואין נראה לרבינו תם לאפלוגינהו בהכי אלא לתרוייהו לא הויא התרת פקיעי עמיר לא שויא אוכלא ולא מיטרח באוכלא דלא שייך טורח בהתרה ב והכי שריא לתרוייהו. ג מ״ר:

אין

מסורת הש״ס

א) [חגיגה טז:], ב) לקמן קנו:, ג) [רש״ל מח״ז], ד) [רש״ל], ה) [לעיל ח:], ו) [ועי׳ תוספות חגיגה יז. ד״ה רב אשי דלא מקשה אלא דרב אשי אדרב אשי וכתבו תירוץ לזה],

הגהות הב״ח

(א) במשנה את הכיפין אבל לא את הזרדין אין: (ב) גמ׳ כיפין תלתא זרדין דארזי וכו׳ אבל לא את הזרדין לא ליפספס וכו׳ למטרח באוכלא טרחינן לשוויי אוכלא לא משוינן וכו׳ הן הן זרדין פקיעין תרי זרדין תלתא וכו׳ אבל לא הזרדין לפספסא: (ג) שם היינו דקא אמר ר׳ יהודה חרובין לדקה נמי שווי אוכלא: (ד) שם ר׳ יהודה מתיר כל״ל ואות ד׳ נמחק: (ה) שם מאי דקה גסה ואמאי קרי: (ו) תום׳ ד״ה ר׳ יהודה וכו׳ וצריך לפרש דפליגי נמי בהא:

גליון הש״ס

גמ׳ והלכתא צדדים אסורי׳. עיין עירובין דף לג ע״א: תום׳ ד״ה למטה מי׳ וכו׳ א״נ כרבי וכו׳. ותמוה דא״כ אפי׳ לא נעץ יתד נמי דשימוש באילן הוי רק שבות ול״ג בה״ש. אח״כ ראיתי שתמה כן בתשובת מעיל צדקה סימן ט׳ ולענ״ד י״ל דנ״מ בעי״ש שחל להיות ביו״ט והניח עירוב בערב יו״ט בכלכלה זו שיהיה עירוב ליו״ט ושבת. ולפי דב׳ קדושות הן צריך שיהיה עירובו קיים ביה״ש דקודם שבת ובזה אם לא נעץ יתד לא מהני עירובו לשבת דבה״ש אינו יכול ליטול עירובו דהא בממנ״פ אסור אי הוי יום והוא יו״ט או לילה והוא שבת אסור בשימוש במחובר אבל בנעץ יתד דמצד טלטול מכרמלית לרה״ר ליכא איסור הוצאה ביו״ט ובה״ש מותר דמשום שבות לא גזרינן בה״ש דלמא עדיין יום וליכא איסור הוצאה:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ לפספס אלא להתיר. נ״ב גירסת הרי״ף ולא להתיר ונכון מאד:

רבינו חננאל

כגון שהיה צד המשאוי האחד כבד והשני קל ורצינו להשוות המשאוי שלא יהיה א)מטרטן, ומוסיף על הצד הקל דבר להשוות המשקל שלא יהיה אחד מהן מכריע. ועליו אמרה משנתנו מתיר החבלים והשקין נופלים שהקשר למעלה הוא ואין צריך להגביה שק ולא להוריד אלא כשמתיר החבל נופלין אבר גואלקלי, נמצאו גואלקי על צידי בהמה, ואבר זה על גואלקי נמצא אבר זה צדי צדדין. אי נמי בגואלי, דגואלקי עצמן אינן קשורין בחבלים אלא כמנהג שהיה לאורחים המהלכים בדרכים שעושין בראש השקין כמין קרסים ולולאות מן החבלים ומכניס הקרסים בלולאות. אי נמי לולאות בלבד ומכניס בהן עץ ומחברן וכשרוצה לפרקן מושך העץ ההוא והן נופלים ונקרא העץ ההוא לכתא ואינו מגיע לצדדין, ואותו האבר נמי שמוסיפין על המשאוי הוא צדדי צדדין והוא מותר אבל הצדדין אסורין. ועוד אקשי ליה אביי לרבה הא ב׳ בידי אדם ואחת באילן כו׳. ופריק רבה התם דכפייה לאילן וסיכך על גביו שנמצא משתמש באילן עצמו. תוב אקשינן עליה מסיפיה דקתני ג׳ בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו״ט, ואי כפייה לאילן וסיכך ע״ג אמאי עולין לה ביו״ט הא משתמש באילן ואסור. ופריק ליה התם (ופרסיכאנא) ב)[גווא ופרסיכנא], פי׳ (גיחא) [גווא] ופרסיכנא, תרתב מאבקא. ועלה דייקינן זה הכלל כל שינטל האילן ויכולה לעמוד עולין לה ביו״ט. **לימא כתנאי אין עולין לה ביו״ט כו׳**, סברי לה כגון דחק באילן ונתן הנסרין שהן הסכך באותה החקיקה והן הצדדין, זה אוסר להשתמש בצדדין וזה מתיר. אמר אביי כולי עלמא צדדין אסורין והכא בצידי צדדין פליגי, פי׳ כגון דחק באילן ונתן באותה החקיקה עץ חזק כמין קורה ושם ראשי הנסרים שהן הסכך על אותו העץ הנתון כמין קורה, שנמצא העץ ההוא צדדי האילן והנסרים הנתונין על גביו צדדי צדדין. רבא אמר צדדין וצדדי צדדין דינם אחד, האוסר בצדדין גם בצידי צדדין אוסר והמתיר צדדי צדדין גם בצדדין מתיר. ובא רב משרשיא לאותובי (לרבה) [לרבא] דאמר המתיר בצידי צדדין מתיר גם בצדדין, הא דתניא נעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה למטה מעשרה עירובו עירוב, למעלה מי׳ טפחים אין עירובו עירוב, ודייקינן מינה טעמא דנעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה, פי׳ דהוה לה יתד צידי

רבינו חננאל (המשך)

האילן והכלכלה צידי צדדין ולפיכך למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב, אבל אם לא נעץ יתד ותלה בו אלא תלה באמירי האילן אפילו למטה מעשרה אין עירובו עירוב דהוה ליה צדדין. הרי נתברר כי זה התנא אוסר בצדדין ומתיר בצידי צדדין. ופריק רב פפא אליבא דרבא הכא בכלכלה דחוקה וכו׳, ודברי רב פפא פשוטין הן. ומסקינן בה והילכתא צדדין אסורין צדדי צדדין מותרין. **דרגא דאמדלא.** סולם העשוי לעלות בו בערסל והוא שכתוב, כמלונה במקשה, והוא מלונה לשומרי פירות. ודקדק רב אשי מזו ההלכה שאסור להניח סולם על הדקל ולעלות בו שנמצא משתמש בצידי האילן ואסור, ופירש שאם יחקוק באילן ויניח באותה חקיקה גואזי שהן עצים ויניח באותן העצים הסולם, נמצא הסולם נתון בעצים כמין הכלכלה ביתד ושרי. וגם אסור להניח רגלי העולה באותה סולם בעצים הנעוצין באילן מפני שהן צדדין והצדדין אסורין, וכי אינו מותר לו להשתמש ולעלות אלא בקנים שהן מעלות הסולם והן שליבותיו שהן ודאי צדדי צדדין. **מתירין פקיעי עמיר כו׳.** פי׳ פקיעי, אגודות כדתנן פקעת גמי. בא רב הונא לפרש משנתנו ואמר הפקיעין והכיפין שניהם אגודות קשורות הן, אלא [ש]הפקיעין שתי אגודות בפקיע, והכפין שלש אגודות בכף. זירין דארזי, כשמתגדלין ומתקשין נקראין [זירי] דארזי, והן אחד אחד ואינן נאגדין באגודה, ואם אגדן [נ״א: אגודין] בחזקתן עומדין. ותרצה רב הונא למתניתין הכי, מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין, פי׳ מפספסין מפרכין כעין [נ״א: כגון] פיתות לרככן (לית) [להיות] נוח לאכילה. ומצינו בתלמוד א״י שאמרו בענין תיקון פתילה מפספסין, ופי׳ מחרכין, כדכתיב ושער ראשיהון לא התחרך. ונראין [נ״א: ומראין] הדברים שהחריכה מרככת כעין הפתיתה דהוא מעין בסיסה, כדאמרינן בידות האוכלין שבססן לגורן. וכשם שמתירין ומפספסין הפקיעין, הוא הדין לכפין, אבל הזירין לא יפספס ולא יתיר אם נקשרו. **ובא** רב חסדא ופירש טעמא דרב הונא (ואמר) [דאמר] בהעמידו למשנתנו שמתירין ומפספסין הפקיעין והכפין שהן מקודם אוכל ויכולין להיאכל כמות שהן, וכל ההתרה והפספוס לא להוסיף להם אלא הכשר לאכילה בלבד, דייקינן מדבריו הללו דקסבר מותר למיטרח באוכל ולהוסיף לו הכשר, אבל אם אין יכול להיאכל כגון הזירין שהן דארזי אלא אחרי התר ופספוס אסור, וזהו לשווי אוכלי לא משוינן. **ורב יהודה** חלק על רב הונא לדברי רבה דאוקמינהו לדברי רב יהודה שוויה אוכלא לא משוינן, ואמר רבה מדתרצה למתניתין שהפקיעין [והזירין שניהן אגודות (מפספס למה הן), מיהו הפקיעין שתים באגודה (והעמירן) [והזירין] ג׳, מותר להתיר הפקיעין שקשרן אמיץ], ואם לא יתירם אינן נאכלין בטוב, ושלש אין קשרן אמיץ ונאכלין וכיון שיכולים להיאכל קסבר אטרוחי באוכלא לא טרחינן. ואם יש לומר מניין לנו ראייה שיש הפרש בין ב׳ לג׳ שאילו קישרם אמיץ יתר מאילו, מצאנו לדבריהן שאומרים נימה אחת קשורה חוצצת, ג׳ אין חוצצת, ב׳ איני יודע. פי׳ ג׳ אינן חוצצת שאין קשרן מתחזק ומרפרף הוא והמים באים בתוכו לפיכך אינן חוצצין, אבל הכפים שהן זירי והן קשין כמו שאמרנו למעלה, מפספסין כדי לשוותם אוכל וכ״ש שמתירין. **ובאנו** להקשות לרב הונא מסיפא דהא מתניתין דקתני אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין, ופשוטה היא. ופריק רב הונא לא, שהחרובין רכין הן כמות שהן שחת שהן רכין ויכולין להיאכל אין מרסקין אותן אלמא לא מטרחינן

עין משפט נר מצוה

כ א מיי׳ פכ״א מהל׳ שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סימן שה סעיף יח:

כא ב ג מיי׳ פכ״א מהל׳ שבת הל׳ יח טוש״ע א״ח סי׳ שכד סעיף ד:

כב ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ח:

מוסף תוספות

א. דהא סבר דשוויי אוכלא לא משוינן. תוס׳ הרא״ש.

ב. שדבר קל הוא. רמב״ן.

ג. ובפספוס הוא שחלקו לאסרו משום מיטרח באוכלא או משום שוויי אוכלא. רמב״ן.

א) עיין ערוך ערך אכרוי. ב) הכת״י במשפט זה משובש, ותוקן עפ״י גמ׳ כתי״מ והערוך ערך גז י״א.